

С. М. Куліш
hr_service@karazin.ua
О. Є. Філатова
olga.e.filatova@karazin.ua

Курс історії України для студентів непрофільних спеціальностей: інтегрування дисципліни в загальний процес підготовки фахівця

Вивчення певного кола гуманітарних наук, до яких належить історія України, традиційно є невід'ємною частиною програм підготовки бакалаврів у кожному українському закладі освіти. Проте в останні роки форсованого реформування системи вищої освіти переосмислюється роль загальноосвітніх дисциплін у підготовці фахівця. В руслі цього процесу відбувається трансформація курсу історії України відповідно до потреб розвитку сучасної науки, до потреб певної освітньо-професійної програми підготовки фахівця. Заданий вектор трансформації вищої освіти сприяє пошуку нових методів викладання дисципліни та практичного застосування отриманих знань і навичок у майбутній професії.

Ключові слова: історія України, гуманітарні дисципліни, фахівець, спеціальність.

Kulich S. M.
hr_service@karazin.ua
Filatova O. E.
olga.e.filatova@karazin.ua

History of Ukraine Course for Non-Core Students: Integration of Discipline into the General Process of Specialist Training

The study of a certain range of humanities, which includes the history of Ukraine, has traditionally been an integral part of bachelor training programs in every Ukrainian educational institution. However, in recent years of forced reforming of the higher education system, the role of general education disciplines in the specialist training has been reconsidered. In line with this process, the course of Ukrainian history is being transformed in accordance with the modern science development needs, the needs of a certain educational and professional specialist training programs. The given vector of higher education transformation promotes search for new methods of teaching the discipline and practical application of the acquired knowledge and skills in the future profession.

Key words: history of Ukraine, humanities, specialist, specialty.

З часу отримання Україною незалежності вища освіта в країні перебуває в стані реформування і пристосування до потреб часу. В руслі цього процесу намітилась тенденція до скорочення курсів гуманітарного спрямування для непрофільних спеціальностей, зокрема історії України.

Цей процес ґрунтується на твердженні про недоцільність викладання курсу історії України в процесі підготовки фахівців негуманітарного профілю. Цілковито прогнозовано проблема викликає гострі дискусії, суть яких зводиться до такого – історія України, що належить до кола гуманітарних дисциплін, котрим відведене значне місце у навчальних планах кожного закладу вищої освіти України, формально дублює шкільну програму. Тому популярною є думка про ліквідацію курсу вітчизняної історії у вищій школі. Звичайно такій точці зору не бракує логіки, адже умови і вимоги до підготовки фахівця у ХХ і ХХІ ст. кардинально відрізняються. Світ, в якому ми живемо, динамічно змінюється, помилково відкидати необхідність змін

в освітньому процесі, викладаючи «історію України від найдавніших часів до сьогодення» без урахування особливостей програми підготовки фахівця за різними спеціальностями і спеціалізаціями.

Доволі грубе порівняння шкільного викладу історії України та поглибленого її вивчення в неодмінному контексті європейської та світової історії у закладах вищої освіти базується на схожості тем і хронологічної структури викладу матеріалу курсу історії України.

Фахівці, викладачі з величезним досвідом, спростовують тезу про дублювання шкільного і університетського курсів з історії України, акцентуючи на тому, що у вищій школі викладання історії України провадиться в проблемному вимірі, та лише відштовхується від фактографічної бази, яку пропонує учневі для засвоєння середня школа [1, с. 35]. Крім того, шкільний курс, розкиданий по роках, навряд у змозі надати учням систематизовані знання, навчити аналітичному мисленню, особливо з огляду на тестовий підсумковий контроль у вигляді зовнішнього незалежного оцінювання.

На сучасному етапі існування система освіти потребує постійного вдосконалення, адже орієнтована на підготовку конкурентоспроможного фахівця з урахуванням вимог часу та інтересів учнів. З огляду на це в університеті, зокрема кафедрою українознавства, систематично проводяться анонімні опитування з приводу доцільності викладання курсу історії України як обов'язкової дисципліни з циклу гуманітарної підготовки. Як результат – маємо думку студентів, що висловлюється кожного навчального року на різних факультетах в межах перших занять з історії України під час перевірки рівня знань – «хто не складав ЗНО з історії України – історії не знає!» [5, с. 185]. Це твердження, хоч із деякими виключеннями, є досить справедливим для студентів технічних спеціальностей. Зауважимо, що навіть на факультетах природничого профілю, де частина студентів складала ЗНО з історії України та навіть здобували найвищі бали, на практиці не знають елементарних речей. Вони не знають причин утворення держави Київська Русь, не знають основних напрямків українського державотворення, натомість усі обізнані на фактографії, тобто знають певні окремі факти [1, с. 26]. Однак подібна ситуація не відкидає бажання студентів поглибити свої знання з історії України, розуміючи їх практичне застосування в майбутній професії. Цитуємо деякі відповіді студентів спеціальностей «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії», «Туризм», «Міжнародні економічні відносини» стосовно практичного застосування отриманих знань і умінь в майбутній професії: «Вони розвивають аналітичні здібності та розширюють кругозір», «Завдання для самостійної роботи розвивають мислення і дають можливість висловити власну думку, а це, зі свого боку, обов'язково допоможе у професійному житті», «Досвід публічних виступів, навички пошуку і обробки інформації», «Для дипломата знання історії одне з найголовніших», «Хто не знає історії – той не має майбутнього», «Кожна людина має знати історію своєї держави, тому набуті нами знання з історії України

звичайно стануть нам у нагоді як у повсякденному, так і професійному житті». Розуміючи доцільність курсу історії України як обов'язкової дисципліни, студентство все ж має свої побажання – цілком очікувано прагне більш докладно вивчати ключові події ХХ–ХХІ ст. Орієнтуючись на побажання студентів, вимоги часу і динамічні зміни системи освіти, доцільною є адаптація викладання курсу історії України до особливостей кожної спеціальності і спеціалізації програми підготовки фахівців. Тобто курс історії України, що читається протягом одного семестру, базовий, не лише переосмислює на новому інтелектуальному рівні отримані у школі знання [2, с. 17–18], але й акцентує на темах, суміжних з циклом професійної підготовки фахівця. Як приклад, під час викладання курсу історії України студентам спеціальності «Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії» важливо звернути увагу на висвітлення найважливіших дискусійних історичних проблем, на оволодіння сучасними засобами вивчення історичних джерел та наукових публікацій, прийоми їх аналізу та здобутті на цій основі практичних навичок для оцінки поточних суспільних процесів та явищ [7, с. 4–5].

Зауважимо, що підготовка студентів за негуманітарними спеціальностями базується на точних і природничих науках, у яких панують методи, що походять від загальнонаукового логічного методу (порівняльний, моделювання тощо). І тільки в гуманітарних науках центральне місце посідає загальнонауковий історичний метод. Тож, вивчаючи історію України, студенти отримують необхідний практикум у розумінні та застосуванні загальнонаукового історичного методу, який необхідний так само, як і логічний метод.

У питанні практичного застосування отриманих знань і умінь майбутніми спеціалістами можемо стверджувати, що під час адаптації обов'язкових дисциплін до потреб майбутньої професії вивчення гуманітарних наук, зокрема історії України, сприятиме розвитку особистості та виробленню нею творчого підходу до вирішення майбутніх виробничих проблем.

Проте ефективність викладання дисципліни – не лише у вдалому структуруванні матеріалу, але і в методах викладання, суть яких яскраво ілюструє вислів, що побутує у чеській освіті: школа – для того, щоб навчати, а заклад вищої освіти – щоб вчити сумніватися в тому, чого навчили в школі [2, с. 16], адже вища школа дає більші можливості для викладання не на фактографічному, а на проблемному, концептуальному рівнях [1, с. 25]. Критичне і аналітичне мислення той фундамент, який закладає дисципліна «Історія України».

Сьогодні сучасні компетенції студентів вимірюються у двох площинах: перша площина – це безпосередньо та сума знань, яку отримує студент. Але зараз говорити про абсолютність суми знань ми можемо досить умовно, тому що за інформаційної епохи складно визначити, якою саме має бути ця потрібна сума знань. Друга площина сучасних компетентностей студентства – це якість набутих знань. У цьому контексті дуже важливим є удосконалення змістовного наповнення програм навчальних курсів [1, с. 25].

Беручи до уваги викладене вище, можна зробити висновок, що актуальними є завдання запровадження комплексного підходу у викладанні дисциплін гуманітарного циклу у вищій школі, пропонування студентам навчально-методичних комплексів нового покоління й створення сприятливих умов для розвитку творчих здібностей студента шляхом удосконалення навичок самостійної роботи [1, с. 38]. Ідеться натомість про те, аби надати студенту в стислому, майже у конспектному вигляді добре осмислений, а головне – логічно структурований матеріал, який можна було б вивести на високий рівень узагальнення понять. Тож підручник в ідеалі матиме концептуальний характер. Зі свого боку, додаткові матеріали мають дати можливість студенту вдосконалювати свої творчі здібності і спрямовувати його у річище самостійної роботи [1, с. 38].

Керуючись заданим вектором, викладачами кафедри українознавства розроблено навчальні програми з історії України, адаптовані до потреб кожної спеціальності і кожного факультету, де викладається дисципліна. Поза тим, видано вже 4-ту редакцію підручника «Історія України» [6], матеріали до семінарських занять [4], розроблено методичні рекомендації для студентів.

Означені заходи спрямовані на вдосконалення історичної освіти молоді, мають піднести її на якісно новий рівень, враховуючи потреби часу, а саме – демократизацію, гуманізацію та процес розбудови національної української держави. Зрештою, курс історії України дає прекрасні можливості для патріотичного і громадянського виховання українського студентства, оскільки, як зазначав відомий український історик Д. Дорошенко: «Історія постійно підтверджує ту істину, що майбутнє можна будувати тільки на історичному ґрунті, що народ без історичної пам'яті не є народом, і коли ця пам'ять перестає бути святою, він негідний одержаного в спадок по батьках імені» [3, с. 7].

Література

1. Актуальні проблеми викладання історії України та історії української культури у вищій школі : матеріали міжвузів. науково-метод. семінару (м. Київ, 18 груд. 2009 р.) / відповід. ред. С. О. Костишева. – Київ : ІВЦ «Вид-во «Політехніка», 2010. – 89 с.
2. Вітчизняна історія в школах і вузах України: останнє десятиріччя : семінар. – Київ : Інститут Кеннана, 2002. – 32 с.
3. Дорошенко Д. І. Історія України : в 2-х т. Т. 1. / Д. І. Дорошенко. – Київ : Глобус, 1992. – 238 с.
4. Історія України. Методичні рекомендації до семінарських та практичних занять і самостійної роботи студентів. Історія України: матеріали до семінарських занять / уклад. О. М. Хорошев. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 180 с.
5. Куліш С. М. Курс історії України для студентів технічних спеціальностей: основні проблеми і методи їх вирішення / С. М. Куліш, О. Є. Філатова // Матеріали Міжнар. наук. конф. «Методика навчання природничих дисциплін у середній та вищій школі» (XXVI Киришинські читання) (м. Полтава, 30–31 трав. 2019 р.) / за заг. ред. М. В. Гриньової. – Полтава, 2019. – С. 185–187.
6. Танцюра В. І. Історія України : навч. посіб. / В. І. Танцюра, С. М. Куліш, О. О. Пересада. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2016. – 492 с.
7. Танцюра В. І. Історія України: комплекс навчально-методичних матеріалів для студентів та викладачів / В. І. Танцюра, С. М. Куліш. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2011. – 94 с.